

8
SINIF

DİM DERS İŞLEME Modülleri

T.C. İNKILAP TARİHİ
VE ATATÜRKÇÜLÜK

1. MODÜL

BİR KAHRAMAN DOĞUYOR

- Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti
- Mustafa Kemal'in Çocukluk Dönemi ve Öğrenim Hayatı
- Mustafa Kemal'in Fikir Hayatını Etkileyen Kişiler ve Olaylar
- Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatı

AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER VE OSMANLI DEVLETİ

19. Yüzyılda Avrupa'daki Gelişmeler

İslam medeniyetinin en parlak dönemini yaşadığı Orta Çağ'da (375-1453), Katolik kilisesinin baskısı altında kalan Avrupa'da özgür düşünce ve bilim gelişmemişti. Kilisenin düşüncelerinin sorgulanma-
dan kabul edildiği dogmatik düşünce bin yıla yakın Avrupa'ya hâkim oldu. Ancak 15. yüzyıla gelindi-
ğinde Avrupa'da yaşanan gelişmelerle birlikte kiliseye karşı eleştiriler başlarken Avrupalı devletler,
bu yüzyılın ortalarından itibaren hızla gelişme gösterdi.

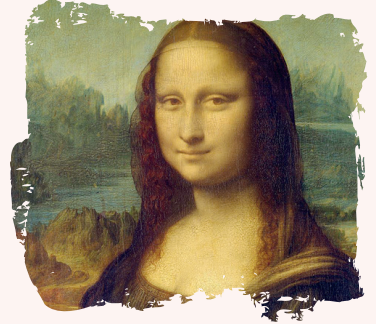
Coğrafi Keşifler

- 15. yüzyılda Avrupa'da yaşanan gelişmelerden biri olan Coğrafi Keşifler sonucunda deniz yoluyla Hindistan'a ulaşıldı ve Amerika kıtası keşfedildi.
- Coğrafi Keşifler sonucunda dünyanın bilinmeyen birçok bölgesi tanındı. Buradaki kaynaklar Avrupa'ya götürülerek Avrupa ülkeleri zenginleşti.
- Coğrafi Keşiflerle Avrupa'nın ekonomisi gelişti. Bilim, sanat ve edebiyat alanında çalışmalar Dönemi'ni başlattı.

Rönesans ve Reform

- 16. yüzyılda bilim, kültür ve sanat alanında yaşanan Rönesans Dönemi, Avrupa'da bilimsel gelişmelerin temelini attı. Rönesans ile birlikte dogmatik düşünce önemini kaybetti, akıl ve bilim önem kazandı.
- ✓ Bunun sonucunda kiliseye tepkiler artmaya başladı ve Hareketleri yaşandı.
- Reform, din alanında görülen gelişmelerdir. Avrupa'da Reform Hareketleri bilime verilen değeri ön plana çıkarıp dinin etkisinde olmayan özgür bir araştırma ortamının oluşmasına katkı sağladı.
- Reform Hareketleri sonucunda deney ve gözleme dayanan bilimin önü açıldı.

Aydınlanma Çağı

- Avrupa'da 18. yüzyılda gelişen her konuda akla öncelik tanıyan, önceki dönemlerin ön yargı ve ideolojilerinden uzak, bilgilere dayalı özgür ve akılcı düşünceyi temsil eden döneme denir.
- Bu dönemde Avrupa'da Montesquieu (Montesku), Rousseau (Ruso), Voltaire (Volter) gibi bazı aydınlar, yazdıkları eserlerle toplumu devlet olgusu ve yönetim biçimleri konularında aydınlatmışlardır.
- Aydınlanma Çağı'nın sonucu olarak bilim, sanat, edebiyat, siyaset ve sosyal alanlarda önemli eserler verilmiş, yaşanan bu bilimsel ve teknolojik gelişmeler Sanayi İnkılabı'nın temellerini oluşturmuştur.

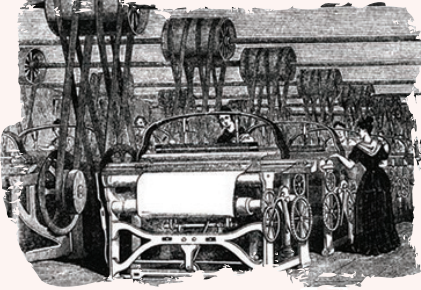

Fransız İhtilali (1789)

- Fransa'da krallık rejiminde halka yönelik baskı ve eşitsizliğe dayalı bir toplum yapısı vardı. Halk ağır vergilerin ve ekonomik sıkıntıların altında eziliyordu.
 - İngiltere ve Amerika'da yaşanan hak ve özgürlükler konusundaki gelişmelerin etkisiyle Fransa halkı mevcut düzeni değiştirmek için harekete geçti.
 - 1789 tarihinde yaşanan Fransız İhtilali, tüm dünyada eşitlik, adalet, bağımsızlık ve milliyetçilik düşüncelerinin doğmasına ve yayılmasına ortam hazırladı.
 - Demokratik anlayış ve laik devlet anlayışı yaygınlaştı.
 - Fransız İhtilali ile her milletin kendi bağımsız devletini kurma hakkına sahip olduğunun vurgulanması düşüncesinin yayılmasına neden oldu.
 - Milliyetçilik düşüncesi doğrultusunda Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi çok uluslu devletlerde yaşayan milletler bağımsızlıklarını kazanmak için mücadeleye giriştiler.
- ✓ Bu durum imparatorlukların dağılma sürecine girmesine yol açtı.

Sanayi İnkılabı

- Buhar gücünün makinelerde kullanılması, insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücüne dayalı üretim tarzına geçilmesini sağladı.
 - Avrupa'da 18. yüzyılda İngiltere'de yaşanan bu gelişme olarak adlandırıldı.
 - Sanayinin gelişmesiyle fabrikalar kurulmaya başlandı. Buna bağlı olarak üretim arttı, bol ve ucuz mal üretimi sağlandı.
 - Sanayileşen ülkeler daha fazla ham maddeye ihtiyaç duydular ve ürettikleri malları satabilecekleri yeni pazar arayışına girdiler.
 - Özellikle un, şeker, pamuk (üç beyaz) ile petrol, kömür, demir (üç siyah) en önemli ham maddelerdi.
 - Ekonomik ve askerî yönden güçlü olan devletler, geri kalmış ülkeleri birer ham madde kaynağı ve açık pazar olarak gördüler, onlara ait toprakları işgal ederek sömürgeleştirdiler.
- ✓ Böylece sömürgecilik doğdu ve kısa sürede gelişti. Sömürge yarışında başı çeken İngiltere "üzerinde güneş batmayan" geniş bir sömürge imparatorluğu kurdu. İngiltere'yi Avrupalı devletler takip etti. Avrupalı devletler arasında başlayan sömürgecilik yarışı ham madde ve pazar rekabetini artırdı. Artan bu rekabet zemin hazırladı.

Bilgi Notu

Ham madde bulmak isteyen İngiltere, Hindistan ve Uzak Doğu'da etkinlik göstererek geniş sömürgeler elde etti. Güçlü bir donanma desteğine dayanan bu ticaret ve sömürgecilik faaliyeti İngiltere'yi büyük bir devlet konumuna getirdi.

Etkinlik - 01

Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelime ya da kelime gruplarını yazınız.

- İlk defa 18. yüzyılda ortaya çıkan ve üretimde makinelerin kullanılmaya başladığı döneme denir.
- Büyük devletlerin, gelişmemiş ülkelerin yer altı ve yer üstü kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına denir.
- Sömürge yarışında başı çeken “üzerinde güneş batmayan” bir imparatorlu kurmuştur.
- Sanayi İnkılabı’na bağlı olarak ortaya çıkan sanayileşme faaliyetleri, devletlerin ve pazar arayışını artırmıştır.
- Orta Çağ’da kilisesinin baskını altında olan Avrupa’da özgür düşünce ve bilim gelişme imkânı bulamamıştır.
- sonucunda Avrupalı devletler ele geçirdikleri bölgelerin kaynaklarını ülkelere taşıyarak zengin olmuşlardır.
- Avrupa devletleri arasında başlayan sömürgecilik yarışı zemin hazırlanmıştır.
- Ham madde ve pazar arayışı sonrasında faaliyetleri hız kazanmıştır.
- Aklın ve bilimin rehber alındığı bilimsel gelişmeler hız kazanmıştır.
- Rönesans hareketleri sonucunda düşünce önemini yitirmiş, bilimsel düşünce önem kazanmıştır.

Avrupa’daki Gelişmelerin Osmanlı Devleti’ne Etkileri

- Osmanlı Devleti, kuruluşundan 18. yüzyıla kadar dünya devletleri arasındaki güçlü konumunu ve bütünlüğünü sürdürmeyi başardı. Fakat 18. yüzyıldan sonra hem devlet içindeki hem de Avrupa’daki gelişmelerin etkisiyle gücünü kaybetmeye başladı.
- Osmanlı Devleti, Rusya başta olmak üzere Avrupa devletlerinin saldırıları sonucu 19. yüzyıla önemli toprak kayıpları yaşayarak girmişti.
- Osmanlı Devleti, bu saldırılar karşısında izleyerek ayakta kalmaya çalıştı. Fakat Osmanlı Devleti siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik bakımından oldukça zayıflamıştı. Bu olumsuzluklara başta azınlık isyanları olmak üzere başka sorunlar da eklendi.

Bilgi Notu

Denge Politikası: Osmanlı Devleti’nin 19 ve 20. yüzyıllarda Avrupa devletlerinin arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak varlığını devam ettirme politikasına denir.

20. Yüzyıl Başlarında Avrupa ve Osmanlı Devleti

- Avrupalı devletlerin gerçekleştirdiği Coğrafi Keşifler sonucunda Osmanlı Devleti'nin kontrolündeki yolları önemini yitirmiştir. Osmanlı Devleti'nin gümrük gelirleri büyük ölçüde azalmıştır.
- Gümrük gelirlerini arttırmak için uygulanan kapitülasyonlar amacına hizmet etmediği gibi ekonomiye zarar vermeye başlamıştır.
- Avrupa'da yaşanan Sanayi İnkılabı Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemiştir.
- Sanayi İnkılabı'nın Osmanlı Devleti'ne olan etkileri şunlardır:
 - ✓ Sanayileşen Avrupalı devletler ürettikleri ürünleri kapitülasyonlar sayesinde Osmanlı ülkesine ihraç ettiler.
 - ✓ Osmanlı toprakları uluslararası ortak pazara dönüştü. Osmanlı pazarları Avrupa'dan gelen ucuz mallarla doldu.
 - ✓ İnsanlar, ucuz ithal mallara yönelince malını satamayan yerli esnaf üretimini durdurdu, küçük el tezgâhları ve atölyeler kapandı.
- Osmanlı Devleti'nde daha sonra bütçe sürekli açık vermeye başladı. Açığı kapatmak isteyen yöneticiler halktan toplanan vergilerin miktarını artırmış ve yeni vergiler almıştı.
- 19. yüzyılda Avrupalı devletlerden de yüksek faizle borç alınarak giderler karışılmaya çalışıldı.
- Osmanlı Devleti ilk kez Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında 1854'te İngiltere'den dış borç aldı. Zamanla diğer Avrupa devletlerinden borçlanmaya gidildi.
- Alınan borçlar genellikle savaş giderleri ve altyapı çalışmaları için kullanıldı.
- Devlet otuz yıl içinde aldığı borçların faizini bile ödeyemez hâle geldi. Bunun üzerine alacaklı devletler alacaklarını tahsil etmek amacıyla Düyûn-ı Umûmiye (Genel Borçlar) İdaresi adında uluslararası bir teşkilat kurdu (1881).
- Osmanlı gelir kaynaklarının büyük bir kısmına el koyan bu teşkilat, vergileri topluyor ve alacaklı devletler arasında paylaşıyordu. Böylece Osmanlı Devleti'nin düzenli gelir kaynakları denetim altına alındı.
- Osmanlı Devleti kapitülasyonlar ve Düyûn-ı Umûmiye İdaresinin etkisiyle bağımsızlığını kaybetmişti. Bu durum devletin siyasi bağımsızlığına da zarar verdi.

Örnek:

Avrupalı devletlerin gerçekleştirdiği Coğrafi Keşifler sonucu ticaret gemileri Akdeniz'den ayrılıp Atlas Okyanusu'na doğru kaydı. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti'nin kontrolündeki İpek ve Baharat yolları önemini, Akdeniz ticareti de canlılığını yitirdi. Osmanlı Devleti'nin gümrük gelirlerini artırmak için uygulamaya konulan kapitülasyonlar amacına hizmet edemedi.

Buna göre Osmanlı Devleti ile ilgili;

- I. Avrupa'da yaşanan gelişmelerden etkilendiği,
- II. sömürgecilik faaliyetlerine başladığı,
- III. ekonomisinin zarar gördüğü

değerlendirmelerinden hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

Çözüm:

- Fransız İhtilali ile yayılan akımı, farklı milletleri bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecine girmesine neden oldu.
- Özellikle Balkanlar'daki Hristiyan topluluklar, milliyetçilik akımının etkisi ve büyük Avrupa devletlerinin de kışkırtmaları sonucu bağımsızlıklarını elde etmek için ayaklanmaya başladı.
- Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda azınlık isyanlarını önleyebilmek için çeşitli çalışmalar yapıldı. Padişah Abdülmecit'in iradesiyle yayımlanan (1839) ile azınlıkların devlete olan bağlılığını artırmak, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmalarına engel olmak ve devletin dağılmaktan kurtarılması amaçlandı.
- Bağımsızlık düşüncesine kapılan azınlıklar; hukuk, adalet, yönetim, askerî ve benzeri alanlarda atılan adımlara rağmen isyan etmekten vazgeçemediler.
- 1856'da Avrupalı devletlerin baskısıyla Osmanlı Devleti ilan etti. Bu fermanla azınlıklara ekonomik, sosyal, eğitim ve yönetim alanlarında yeni haklar verildi, buna rağmen azınlık isyanları sona ermedi.

Tanzimat Fermanı (1839)

- Hiçbir kişi yargılanmadan cezalandırılmayacak; mahkemeler açık olacak, herkes yasalar önünde eşit olacaktır.
- Tüm halkın can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.
- Askerlik erkekler için zorunlu hâle getirilecektir.
- Vergiler herkesin gücüne göre alınacaktır.

Müslüman ve gayrimüslim ayrımı yapılmaksızın herkes kanun önünde eşit sayıldı.

Islahat Fermanı (1856)

- Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlere karşı küçük düşürücü ifadelerin kullanılması yasaklandı.
- Cizye vergisi kaldırıldı.
- Askerlikte gayrimüslimler için nakdî bedel uygulamasına geçildi.
- Gayrimüslimlere devlet memuru olma hakkı verildi.

Gayrimüslimlere verilen haklar genişletildi.

Bilgi Notu

Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde ilk defa padişahın gücü üstünde kanun gücünün varlığı kabul edildi.

- 19. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı Devleti'nde aydın bir grup ortaya çıktı.
- Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu fikirlerden etkilenen ve (Genç Türkler) olarak bilinen bu grup, azınlık isyanlarını önlemek için farklı bir düşünce ortaya koydu. Jön Türklere göre azınlıkların isyan etmesinin temel nedeni, padişahın ülkeyi tek başına yönetmesiydi. Onlara göre azınlık isyanlarının önlenmesi için;
 - ✓ Avrupa'da olduğu gibi bir anayasa hazırlanmalı,
 - ✓ Meclis açılmalı, bu mecliste azınlıklara da temsil hakkı verilmeli,
 - ✓ Padişah ülkeyi bu meclisle birlikte yönetmeliydi.
- Jön Türkler bu düşünceye katılmayan dönemin padişahı Abdülaziz'i tahttan indirdiler ve V. Murat'ı tahta çıkardılar. Ancak daha sonra Genç Osmanlılar ile anlaşılan ve 1876 yılında tahta çıkan Abdülhamit tarafından Türk tarihinin ilk anayasası olan ilan edildi. Osmanlı Mebusan Meclisi açıldı (1876).
- Mebusan Meclisinin açılması ile Osmanlı Devleti'nde başladı. Halk ilk kez seçimlere katılarak sınırlı da olsa yönetimde söz sahibi oldu.
- Azınlıklar, ülke yönetimine katılmalarına ve milletvekili seçilmelerine rağmen isyan etmekten vazgeçemediler. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı (93 Harbi) fırsat bilerek meclisteki yıkıcı faaliyetlerini artırdılar. Bu durum üzerine Padişah II. Abdülhamit, anayasanın kendine verdiği yetkiyi kullanarak Meclisi kapattı (1878).
- Jön Türklerin güçlerini kaybetmelerine rağmen onların düşüncelerinden etkilenen bazı aydınlar, İttihat ve Terakki (Birleşme ve İlerleme) adıyla gizli bir cemiyet kurdular (1889).
- Meclisin açılmasını ve meşrutiyetin yeniden ilan edilmesini amaçlayan bu kişiler ordu içerisinde teşkilatlandılar. Güçlenen bu kişiler padişah II. Abdülhamit'e baskı yapmaya başladılar. Bu baskılar sonucunda II. Abdülhamit Osmanlı Mebusan Meclisini yeniden açtı (1908). Böylece başlamış oldu.
- Anayasada önemli değişiklikler yapıldı, padişahın yetkileri sınırlandırıldı ve meclisin yetkileri artırıldı. Ayrıca ilk kez siyasi partilerin kurulması sağlandı.

Osmanlı Devleti'nin Dağılmasını Önlemeye Yönelik Fikir Akımları

- 1789 yılında yaşanan Fransız İhtilali'nin sonuçları Osmanlı Devleti'ni de etkiledi.
- Tüm dünyaya gibi fikirler yayıldı.
- Milliyetçilik fikri Osmanlı Devleti gibi çok uluslu imparatorlukları olumsuz etkiledi.
- Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik fikrinden etkilenen azınlıklar, Avrupalı devletlerin kışkırtmaları ile isyan etmeye başladı.
- İsyanlar sonucunda Balkanlar'da huzur bozuldu. Bu isyanların artması sonucu Osmanlı Devleti dağılma noktasına geldi. Bunun üzerine devleti dağılmaktan kurtarmak isteyen bazı yönetici ve aydınlar çeşitli fikirler geliştirdiler.

Bu fikir akımları şunlardır:

Osmanlıcılık

- Bu fikre göre Osmanlı Devleti içindeki tüm milletler bir “Osmanlılık” duygusu ile “Osmanlı milleti” hâline getirilmelidir. Böylece toplumda eşitlik sağlanacak ve farklı milletlerden oluşan Osmanlı Devleti kurtulacaktı.
- Bu düşüncenin temelinde gayrimüslimleri devlete bağlı tutma fikri yatıyordu. Böylece devlet içerisinde farklı milletlerin bağımsızlık için ayaklanmaları önlenmiş olacaktı.
- Osmanlıcılık fikrinin etkisi ile Tanzimat ve Islahat fermanları ilan edildi. Kanunuesasi kabul edilerek meşrutiyet yönetimine geçildi.
- Bu düşünce, Balkan Savaşları sonunda önemini kaybetse de Osmanlı Devleti’nin yıkılışına kadar varlığını sürdürmüştür.

İslamcılık

- Bu fikir, devletin parçalanması karşısında milletleri birlik içinde tutmayı amaçlamıştır.
- İslamcılık düşüncesi, I. Dünya Savaşı’nda bazı Arap kabilelerinin Osmanlı Devleti’ne isyan etmesi sonucu geçerliliğini kaybetmiştir.

Türkçülük

- Bu fikri savunan aydınlar, Türk toplulukları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine önem veriyorlardı.
- Türkçülük akımı Osmanlı yönetimi altında yaşayan Türklere millî bilinç kazandırmayı amaçlamıştır.
- Türkçülük fikri başarıya ulaştırılması ve cumhuriyetin örgütlenmesinde önemli rol oynamıştır.
- En önemli savunucusu Ziya Gökalp’tır.

Batıcılık

- Bu fikrin savunucuları, Avrupa’daki gelişmelerin örnek alınarak devletin modernleştirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı.
- Tevfik Fikret, Abdullah Cevdet gibi aydınlarca savunulan bu düşünce Atatürk Dönemi’nde inkılaplar yapılırken de etkili olmuştur.

Etkinlik - 02

Aşağıdaki ifadeleri doğruysa “✓”, yanlışsa “X” işareti ile değerlendiriniz.

- Fransızlar milliyetçilik fikrini “her millete bir devlet” sloganıyla dış politikada araç olarak kullanmışlardır.
- Azınlık isyanlarının etkisi Osmanlı Devleti’nin özellikle Doğu Avrupa ve Balkan topraklarında daha yıkıcı olmuştur.
- “Dinî birlik, devleti ayakta tutabilir.” düşüncesiyle İslam toplumlarının devletten ayrılmasını önlemek amacıyla İslamcılık fikir akımı uygulanmıştır.
- Türkçülük fikri Balkan Savaşlarının kazanılmasında daha etkili olmuştur.

☐
☐
☐
☐

1. 15. yüzyılda Avrupa'da yaşanan gelişmelerden biri olan Coğrafi Keşifler sonucu okyanuslara açılan Avrupalı devletler hem Amerika kıtasını keşfettiler hem de Doğu'nun zenginlik kaynağı olarak bilinen Hindistan'a denizden ulaştılar. Keşfedilen bu bölgelerdeki kaynakları kendi ülkelerine taşıyarak zenginleştirdiler.

Avrupa'daki bu ekonomik kalkınma aşağıdakilerden hangisini sağlamıştır?

- A) İnsan gücünün yerini makine gücünün almasını
B) Katolik kilisesine bağlılığın artmasını
C) Azınlık isyanlarının çıkmasını
D) Bilim, sanat ve edebiyat alanlarının hızla gelişmesini

2. Sanayi İnkılabı sonucunda devletler arasında ham madde ve pazar elde etme rekabeti artmış, devletler çıkar amaçlı ittifaklar kurmuşlardır.

Bu durumun;

- I. sömürgecilik yarışının hızlanması,
II. birçok alanda iş birliği yapılması,
III. silahlanmanın sona ermesi

gelişmelerinden hangilerinin üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III

3. Osmanlı Devleti'nin çöküşünü ve yıkılmasını önlemek isteyen Osmanlı aydınları; dil, din ve ırk ayrımı olmaksızın herkesin vatandaşlık haklarına sahip olmasını amaçlayan bir fikir akımını savunmuşlardır.

Bu cümlede sözü edilen fikir akımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türkçülük
B) Ümmetçilik
C) Osmanlıcılık
D) Batıcılık

4. Tanzimat Fermanı'nın bazı önemli maddeleri şunlardır:

- Din, dil, ırk ayrımı olmaksızın herkes eşit kabul edilecek,
- Vergiler, herkesin gelirine göre toplanacak,
- Mahkemeler herkese açık olacak,
- Hiç kimseye yargılanmadan ceza verilmeyecektir.

Bu bilgilerden hareketle;

- I. vatandaşlık kavramının yerleştirilmeye çalışıldığı,
II. ayrıcalıklı bir toplum oluşturulmak istendiği,
III. yönetim biçiminin değiştirilmek istendiği

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
B) I ve II
C) I ve III
D) I, II ve III

5. Fransız İhtilali ile önce Fransa'da, ardından Avrupa'da, daha sonra da tüm dünyada etkili olan milliyetçilik akımı, Balkanlar'da azınlık isyanlarının ve ayrılıkçı fikirlerin yayılmasına neden olmuş; Osmanlı aydınları da Batıcılık, İslamcılık, Türkçülük ve Osmanlıcılık gibi fikir akımlarını ortaya atmışlardır.

Bu açıklamadan yola çıkılarak;

- I. ulusçuluk akımının Osmanlı toplumunu etkilediği,
II. Osmanlı Devleti'nde toplumsal bağların güçlendiği,
III. Osmanlı aydınlarının ülkenin parçalanmasını engellemeye çalıştığı,
IV. aydınlar tarafından ortaya atılan fikir akımlarının amacına ulaştığı

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
B) I ve III
C) I ve IV
D) II ve IV

6. 19. yüzyılda Avrupa'da hızlı bir sanayileşme hareketi gerçekleşmiştir. Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere birçok Avrupa devleti çok güçlü sanayi altyapıları oluşturmuşlardır. Bu devletler arasında Doğu ülkelerine yönelik büyük bir yarış başlamış ve Osmanlı Devleti'nin toprakları Avrupalılar için bir cazibe merkezi olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin aşağıdaki özelliklerinden hangisi Sanayi İnkılabı'nı gerçekleştirmiş Avrupalı devletlerin ilgi odağı olmasına neden olmuştur?

- A) Halkın büyük kısmının Müslüman olması
- B) Güçlü bir askerî yapıya sahip olması
- C) Ham madde kaynaklarına sahip olması
- D) Halifelik gücüne sahip olması

7. Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda önemli siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlar içerisindeydi. Ülkede milliyetçilik fikir akımı doğrultusunda birçok isyan çıkmış, bu isyanlar sonucunda bazı azınlıklar bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Bu bilgilerden hareketle Osmanlı Devleti ile ilgili;

- I. çok uluslu bir yapıya sahip olduğu,
- II. isyanların bastırılmasında başarılı olduğu,
- III. eski gücünü büyük oranda yitirdiği

ifadelerinden hangileri söylenemez?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) I, II ve III

8. 19. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı Devleti'nde aydın bir grup ortaya çıkmıştır. Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu fikirlerden etkilenen ve Jön Türkler olarak bilinen bu grup, azınlık isyanlarını önlemek için farklı bir düşünce ortaya atmıştır. Jön Türklere göre azınlıkların isyan etmesinin temel nedeni, padişahın ülkeyi tek başına yönetmesiydi. Onlara göre azınlık isyanların önlenmesi mümkündü. Bu da meşruti yönetime geçişle gerçekleşebilirdi. Bu doğrultuda meşrutiyet ilan edilmiş, padişahın yanında artık halk da yönetimde yer almaya başlamıştır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yaşanan bu gelişmelerden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Avrupa'daki gelişmelerin Osmanlı Devleti'nde etkisini gösterdiğine
- B) Osmanlı düşünce hayatının şekillenmesinde aydınların etkili olduğuna
- C) Halkın yönetime katılımının ilk kez Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirildiğine
- D) Osmanlı Devleti'nde yönetim biçiminde değişimlerin yaşandığına

9. Sanayi İnkılabı ile makineleşmeye bağlı seri üretime geçilmiştir.

Buna göre,

- I. İhtiyaç fazlası ürün ortaya çıkmıştır.
- II. Kol gücüne duyulan ihtiyaç azalmıştır.
- III. Sömürgeciliğin önemi azalmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılamaz?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) II ve III

MUSTAFA KEMAL'İN ÇOCUKLUK DÖNEMİ VE ÖĞRENİM HAYATI

Çocukluğu

- Mustafa; Osmanlı Devleti'nin en bunalımlı döneminde, 1881'de o zamanlar bir Osmanlı sancağı olan Selânik'te dünyaya gelmiştir. İyi bir eğitim almış olan babası Ali Rıza Bey gümrük memurluğu yapmıştır. Annesi Zübeyde Hanım ise ev hanımıdır. Okuma yazma bilen Zübeyde Hanım oldukça kültürlüydü.
- Ailesi o zamanın şartlarına göre orta hâlli bir yaşam sürmüştür.
- Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım'ın evliliklerinden Fatma, Ahmet, Ömer, Mustafa, Makbule ve Naciye adlarında altı çocukları oldu. Mustafa ve Makbule hariç diğer çocukları küçük yaşta hayatını kaybetti.

Babası
Ali Rıza Efendi

Annesi
Zübeyde Hanım

Kız Kardeşi
Makbule Hanım

- Mustafa'nın doğduğu Selânik, önemli bir liman şehri olmasının yanında demir yolu ile de Belgrad, Manastır ve İstanbul gibi önemli şehirlere bağlanmaktaydı. Bu durum Selânik'in hem Batı ile etkileşimini kolaylaştırmış hem de sosyal ve kültürel yönden gelişmesine zemin hazırlamıştır.
- Selânik; Türklerle birlikte Rum, Sırp, Yunan, Bulgar ve Yahudi gibi farklı etnik ve dinî kökenden gelen toplulukların yaşadığı bir şehirdi. Selânik'in bu zengin bir kültürel ortamın oluşmasını sağlamıştır.
- Selânik'te Türkçe, Rumca, Bulgarca ve İbranice yayımlanan resmî vilayet gazetesinin yanı sıra Avrupa'da çeşitli dillerde basılan gazete, dergi ve kitapları takip etme imkânı da vardı. Bu durum şehirde basın hayatının oldukça canlı olmasını sağlıyordu.
- Selânik, Balkan Savaşlarına kadar Türk aydınlarının ve gençlerinin önde gelen düşünce ve hürriyet merkezi hâline gelmişti.

Bilgi Notu

Çocukluğunu böyle bir şehir ortamında geçiren Mustafa, genç yaşta farklı toplumları, kültürleri, yaşam biçimlerini ve inançları tanıma fırsatı buldu. Bu ortam Mustafa'nın farklı düşünce ve inançlara saygılı olmasında ve demokratik kişilik kazanmasında etkili olmuştur. Ayrıca yeni düşünce akımlarına açık olan bu ortamda kendini geliştirmesini bilmiştir.

Öğrenim Hayatı

- 19. yüzyılda, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde daha çok dinî ağırlıklı eğitim veren kurumlar olan medreseler yaygındı.
- Din ağırlıklı eğitim veren kurumların yanında Avrupa tarzı eğitim veren okullar, azınlıklara ait okullar ve yabancı devletler tarafından kurulan eğitim kurumları da bulunmaktaydı.
- Birbirinden farklı müfredatlar uygulayan bu okullar nedeniyle Osmanlı Devleti'nde yoktu.
- Askerî okullar ise dönemin en iyi eğitim veren kurumları arasındaydı. Mustafa, öğrenim hayatına böyle bir ortamda başladı.
- Mustafa'nın öğrenim hayatı; geçti. Mustafa'nın hangi okula başlayacağı anne ve babası arasında tartışma konusu oldu.

Mahalle Mektebi

- Annesi, Mustafa'nın dinî eğitim alması amacıyla mahalle mektebine yazılmasını isterken babası, modern eğitim veren başka bir okula yazılmasını istiyordu.
- Mustafa, Önce annesinin isteğiyle Selânik'teki mahalle mektebine başladı, sonra bu okuldaki eğitimini tamamlamadan kaydoldu.

Şemsi Efendi Okulu

- Selânik'te bulunan bu okulda metotları uygulanmaktaydı.
- Diğer okullara göre son derece çağdaş özellikler taşımaktaydı. Öğrenciler sıralarda oturmakta ve aktif olarak derslere katılarak modern araç gereçler kullanmaktaydılar.
- Mustafa bu okulda eğitimine devam ederken babası vefat etti. Mustafa yetim kaldığında yedi yaşındaydı.
- Zübeyde Hanım eşinin vefatı üzerine üç çocuğuyla birlikte kardeşinin çalıştığı çiftlik evine taşınmış. Bu durum Mustafa'nın eğitim hayatının bir süre aksamasına neden olmuştu.
- Eğitime önem veren Zübeyde Hanım, oğlunun okuldan uzak kalmasına üzülmüştü.
- Bir süre sonra onu Selânik'teki teyzesinin yanına göndererek Mustafa'nın eğitimine devam etmesini sağlamıştı.
- Mustafa, Selânik'e döndükten sonra bu okula devam etti ve okulu başarı ile bitirdi.

Selânik Mülkiye Rüştiyesi

- Mustafa, annesinin isteğiyle Selânik Mülkiye Rüştiyesine (ortaokul) kaydoldu. Mustafa önce Selânik Mülkiye Rüştiyesine başladıysa da bu okula pek ısınmadı. Çünkü o, olmak istiyordu.
- Selânik sokaklarında gördüğü üniformalı subaylar Mustafa'nın ilgisini çekiyordu. Hele komşusu Kadri Bey'in askerî okula giden oğluna imrenerek bakıyordu.
- Annesi ise onun askerî okula gitmesine karşı çıkıyordu. Mustafa, annesinden gizlice askerî okul sınavlarına girmiş ve sınavı başarıyla kazanmıştı. Böylece üstün başarılarla dolu askerlik hayatına başlamış oldu.

Selânik Askerî Rüştiyesi

- Mustafa, okuluna kısa sürede alıştı ve öğretmenlerini sevdi. Arkadaşları arasında zekâsı ve üstün yetenekleri ile ön plana çıkarak öğretmenlerinin dikkatini çekti.
- öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Bey zekâsını ve çalışkanlığını takdir ettiği öğrencisine “Senin de adın Mustafa, benim de. Arada bir fark olmalı. Senin adının sonuna bir de Kemal ekleyelim.” teklifinde bulundu.
- Kemal ismi, onun gelecekteki olgunluk ve önderliğinin âdeta işareti oldu.

Manastır Askerî İdadisi

- Mustafa Kemal, Selânik Askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra Manastır Askerî İdadisine (lise) başladı.
- Sınıf arkadaşı Ömer Naci sayesinde ilgi duydu. Ömer Naci, Mustafa Kemal’e Tevfik Fikret’in, Namık Kemal’in eserlerini tanıttı ve sevdirdi.
- Mustafa Kemal’in sevdiği derslerden biri de tarihti. Tarih öğretmeni Tevfik Bilge Bey’in anlatımları onda uyandırdı.
- Bu okulda da matematik derslerindeki başarısıyla dikkat çekti. Ancak Fransızcası zayıftı. Fransızca öğretmenin bu uyarılarını dikkate alan Mustafa Kemal, dil öğrenmenin meslek hayatı açısından önemini fark ederek Selânik’te özel bir kursa devam etti ve Fransızcasını ilerletti.
- Yakın arkadaşı olan Ali Fethi’nin (Okyar) Fransızcası çok ileri bir seviyede idi. Onun aracılığıyla Rousseau (Russo), Voltaire (Volter) ve Montesquieu (Munteskü) gibi düşünürlerin eserleriyle tanıştı.
- Manastır Askerî İdadisi Hitabet Öğretmeni Mehmet Asım Efendi, edebiyata ilgi duyan Mustafa Kemal’in hitabet yeteneğini sezerek bu yönünü geliştirmesi için onu teşvik etti.
- Manastır Askerî İdadisini başarı ile bitiren Mustafa Kemal, İstanbul’a giderek Harp Okuluna başladı.

İstanbul Harp Okulu

- Mustafa Kemal bu okuldaki öğrenimine devam ederken Batı’daki gelişmeleri takip ediyordu. Bunun için Avrupa’dan dergiler getiriyordu.
- Ülke sorunları ile yakından ilgilenmeye devam eden Mustafa Kemal, Harp Okulundan 1902’de rütbesiyle mezun oldu ve aynı yıl Harp Akademisi’ne girdi.

İstanbul Harp Akademisi

- Mustafa Kemal’in Harp Akademisinde aldığı eğitim, onun vatan, millet ve Türklük fikirlerinin olgunlaşmasında ve çağdaşlaşma düşüncelerinin gelişmesinde önemli bir etki yapacaktı.
- Fikirlerini arkadaşlarına anlatarak okulda bu fikirlerini yaymak için onlarla bir gazete çıkarma girişiminde bulundu. Bu durum Mustafa Kemal’in daha o dönemde özelliğinin gelişmeye başladığını göstermektedir.
- Mustafa Kemal, Harp Akademisinden rütbesi ile mezun oldu (1905).

Etkinlik - 03

Mustafa Kemal'in öğrenim hayatı ile ilgili aşağıda verilen bilgileri ilgili olduğu okul ile eşleştiriniz.

a. Mustafa'nın yarıda bıraktığı sivil ortaokul

b. Mustafa Kemal'in şiirle ilgilenmeye ve tarih bilincini kazanmaya başladığı okul

c. Mustafa'nın, babasının karşı çıkmasına rağmen annesi Zübeyde Hanım'ın ısrarları sonucu gittiği okul

ç. Mustafa Kemal'in kurmay yüzbaşı rütbesi ile mezun olduğu eğitim kurumu

d. Mustafa'ya matematik öğretmeni tarafından "Kemal" adının verildiği okul

e. Mustafa'nın 1886 yılında başladığı, yeni öğretim metotlarını uygulayan ve Batı tarzında modern eğitim veren okul

1.

Mahalle Mektebi

2.

Selânik Askerî
Rüştiyesi

3.

Şemsi Efendi
Okulu

4.

Selânik Mülkiye
Rüştiyesi

5.

Manastır Askerî
İdadisi

6.

İstanbul Harp
Akademisi

a	b	c	ç	d	e

Örnek:

"Mustafa Kemal'in Samsun'daki kalabalık arasında görüp kendisinden övgü ile söz ettiği kişi Selânik Askerî Rüştiyesindeki Fransızca öğretmeni olan Yüzbaşı Nakiyüddin (Yücekök) idi. Mustafa Kemal, kendisine Fransızcanın ilk bilgilerini öğretmekle yetinmeyip ülkenin ve toplumun geleceği hakkında ilk düşünceleri de aşıl原因 bu öğretmenden Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selânik şubesini açarken de yardım görmüştü."

Şerafettin Turan, *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar*, s. 5-6.

Bu metinden hareketle Mustafa Kemal ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yabancı dil olarak sadece Fransızca bilmektedir.
- B) En çok Fransızca öğretmenini sevmektedir.
- C) Kişiliğinin oluşmasında öğretmenlerinin de etkisi olmuştur.
- D) Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin açılışında Yüzbaşı Nakiyüddin'in ısrarlarına maruz kalmıştır.

Çözüm:

1. Mustafa Kemal'in doğduğu şehir olan Selânik, Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki en gelişmiş şehriydi. Sahip olduğu limanı sayesinde Ege Denizi'yle, demir yolu sayesinde Avrupa'yla bağlantısı olan Selânik şehri, önemli bir ticaret merkeziydi. Şehirde Türklerin yanı sıra Rum, Bulgar, Sırp, Ermeni ve Yahudiler bir arada yaşamaktaydı. Ayrıca Selânik'te, Avrupa'da çeşitli dillerde basılmış gazeteleri ve dergileri takip etme imkânı vardı.

Bu metinden hareketle Selânik şehri ile ilgili,

- I. Zengin bir kültürel ortama sahiptir.
- II. Avrupa'daki gelişmeler yakından takip edilmiştir.
- III. Nüfusun çoğunluğu Rumlardan oluşmuştur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I	B) Yalnız II
C) I ve II	D) I, II ve III

2. Selânik şehrinin bazı özellikleri şunlardır:

- Bir liman kenti olup önemli bir ticaret merkezi konumundadır.
- Üsküp, Belgrad, Manastır ve İstanbul gibi önemli şehirlere kara ve demir yolu bağlantısı vardır.
- Farklı dillerde birçok gazete ve derginin yayımlandığı bir şehirdir.
- Türklerle birlikte Rumlar, Bulgarlar, Sırp, Yahudiler ve Ermeniler yaşamaktadır.

Buna göre Selânik şehri ile ilgili,

- I. Çok uluslu bir yapıya sahiptir.
- II. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki gelişmiş şehirlerinden biridir.
- III. Farklı etnik ve dinî kökenden gelen topluluklar çatışma hâlinindedir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I	B) Yalnız III
C) I ve II	D) I, II ve III

3. Mustafa, yedi yaşındayken babasını kaybetmiştir. Zübeyde Hanım eşinin vefatı üzerine üç çocuğuyla birlikte kardeşinin çalıştığı çiftlik evine taşınmış, bu durum Mustafa'nın eğitim hayatının aksamasına neden olmuştur. Bir süre sonra onu Selânik'teki teyzesinin yanına göndererek Mustafa'nın eğitimine devam etmesini sağlamıştır.

Bu metinden hareketle;

- I. Mustafa'nın orta gelirli bir ailenin çocuğu olduğu,
- II. Zübeyde Hanım'ın eğitime önem verdiği,
- III. Mustafa'nın bir süre eğitimine ara verdiği

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II	B) I ve III
C) II ve III	D) I, II ve III

4. Selânik, zengin bir kültürel ortamın olduğu bir şehirdi. Bu ortam, Mustafa'nın farklı düşünce ve inançlara karşı saygılı olmasında, demokratik bir kişilik kazanmasında etkili olmuştur.

Selânik'in aşağıdaki özelliklerinden hangisi bu durumun yaşanmasında daha çok etkili olmuştur?

- A) İşlek bir limanın bulunması
- B) Ticaret merkezi olması
- C) Çok uluslu yapıya sahip olması
- D) Ekonomik hayatının canlı olması

5. Mustafa Kemal, Selânik Askerî Rüştiyesinde başarı gösteren öğrencilere verilen sınıf çavuşluğu ve müzakerecilik görevlerini almıştır.

Bu durum Mustafa Kemal'de aşağıdaki duygulardan hangisinin gelişmesine neden olmuştur?

A) Öz güven	B) Mahcubiyet
C) Merhamet	D) Şüphe